2

FELSEFE 11 · 1. ÜNİTE · 2. konu

Çevre Etiği

Doğanın değeri insana sağladığı yarardan mı gelir?

Bir otoyolun güzergâhı yalnızca mühendislik sorusu değildir

Örnek

Otoyol, yaban hayvanlarının her yıl geçtiği bir boğazdan geçecek. Mühendis kaç ton beton gerektiğini hesaplar. Ama hayvanların yolunu kesmek başka türden bir sorudur.

Bu soru hesapla değil, değer ve sorumlulukla ilgilidir.

felsefesinifi.com

Çevre etiği doğaya karşı sorumluluğumuzu inceler

Çevre etiği

İnsanın doğaya karşı ahlaki sorumluluklarını felsefi açıdan inceleyen, 20. yüzyılda ortaya çıkan uygulamalı etik alanıdır.

felsefesinifi.com

Akla duyulan güven, doğaya hâkim olmanın yolunu açtı

Antik Yunan: akılcılık güçlenir → Descartes (1591-1650): akıl egemen ilke olur → Akla ve bilime güven: doğaya hâkimiyet → 20. yüzyıl: çevre sorunları bu güveni sarsar

felsefesinifi.com

Çevre etiğinin öncüleri

Düşünür	Katkısı
John Muir (1838–1914)	Doğayı korumak için mücadele etti
Aldo Leopold (1887–1948)	Etik bütün çevreyi kapsamalı
Paul W. Taylor (1923–2015)	Kantçı etiği bütün canlılar için kabul eder
Arne Naess (1912–2009)	Doğa insandan bağımsız değerlidir

felsefesinifi.com

İnsan-doğa ilişkisi felsefenin en eski konularındandır

İlk Çağ: Doğa canlı bir bütün → Orta Çağ: Doğa yaratılmış bir emanet → Rönesans ve modern dönem: Doğa bir makine → 20. yüzyıl: Yeniden değer arayışı

felsefesinifi.com

İlk Çağ: Doğa canlıdır, her şey bir ilk ilkeden çıkar

Hilozoizm

Maddenin ve doğanın canlı olduğunu kabul eden görüş

ve

Arkhe

Her şeyin kendisinden çıktığı düşünülen ilk ilke

Thales'e göre her şeyin ilk nedeni sudur; Empedokles'e göre dört ana neden vardır: hava, su, toprak, ateş.

felsefesinifi.com

İlk Çağ filozofları doğayı farklı biçimlerde açıkladı

Filozof	Doğa hakkında
Herakleitos	Doğanın temel niteliği değişimdir
Parmenides	Değişim yanılsamadır; varlık bir ve değişmezdir
Platon	Doğadaki nesneler ideaların yansımasıdır
Aristoteles	Doğadaki varlıklar insan içindir

felsefesinifi.com

Doğaya uygun yaşamak: Kinikler, Stoacılar ve Lao Tse

Kinikler ve Stoacılar

İnsan doğaya uygun yaşamalı, doğanın yasalarına uymalıdır.

ve

Lao Tse

İnsan, Tao denen evrensel düzenin bir parçasıdır.

felsefesinifi.com

Orta Çağ: Doğa Tanrı'nın eseridir, bu yüzden değerlidir

Tanrı doğayı insanın ihtiyaçları için yarattı; insanı ona karşı sorumlu da kıldı.

Saint Agustinus: Doğanın varlığı ancak Tanrı ile mümkündür.

felsefesinifi.com

Farabi ve İbni Sina'ya göre doğa sevilmeye değerdir

Sudur

İslam filozoflarına göre çokluğun "bir" olan Allah'tan taşarak meydana gelmesidir.

Yunus Emre'nin (1238-1328) dediği gibi: "Yaratılanı sev yaratandan ötürü." İnsan doğayı korur, israf etmez.

felsefesinifi.com

Rönesans'tan sonra doğa bir makineye dönüşür

Cusanus ve Bruno

Doğa yalnızca araç değil, akla tam açılmayan gizemli bir değerdir.

ama

Kopernik, Kepler, Galileo, Newton

Doğanın gizemini matematik ve fizikle çözmeye çalıştılar.

Anlamaya çalışmanın yerini kullanmak ve hükmetmek aldı.

felsefesinifi.com

Bacon, Hobbes ve Descartes: doğaya hükmetmenin yolu

Düşünür	Görüşü
Francis Bacon	Bilgi güçtür; doğaya egemen olmanın yöntemi bulunabilir (Meditationes Sacrae, 1597)
Hobbes	Doğa bir makine gibidir
Descartes	Merkezde akıllı insanın durduğu mekanik bir doğa

felsefesinifi.com

Adorno: Doğaya egemen olmanın bir bedeli vardır

Adorno’ya göre doğaya egemen olmak, egemen olunana yabancılaşmayı getirir.

İnsanın doğaya yabancılaşması bu egemenlikle başlar.

Bedeli de ağırdır: Durmadan ilerlediğini sanan insan, aynı ölçüde geriler.

felsefesinifi.com

20. yüzyıl: Doğa için yeniden değer arayışı

Heidegger

Descartes'la doğa ölçülen, hesaplanan bir şeye dönüştü

Leopold

İnsan doğanın üyesidir; etik bütün varlıklar arasında geçerli olmalı

Naess

İnsan doğanın üstünde değil, parçasıdır

felsefesinifi.com

Çevre etiği üç soru etrafında tartışır

Soru	Bir uç	Öbür uç
Merkezde ne var?	İnsan	Doğa
Doğanın değeri ne?	**Araçsal** (insana yararı)	**İçsel** (kendi başına)
Neye bakmalı?	Bireye	Bütüne

felsefesinifi.com

Tartışmayı üç kavram besler

Potansiyel değer

Varlıkların ahlaki statüsünü tartışan kavram

Sürdürülebilirlik

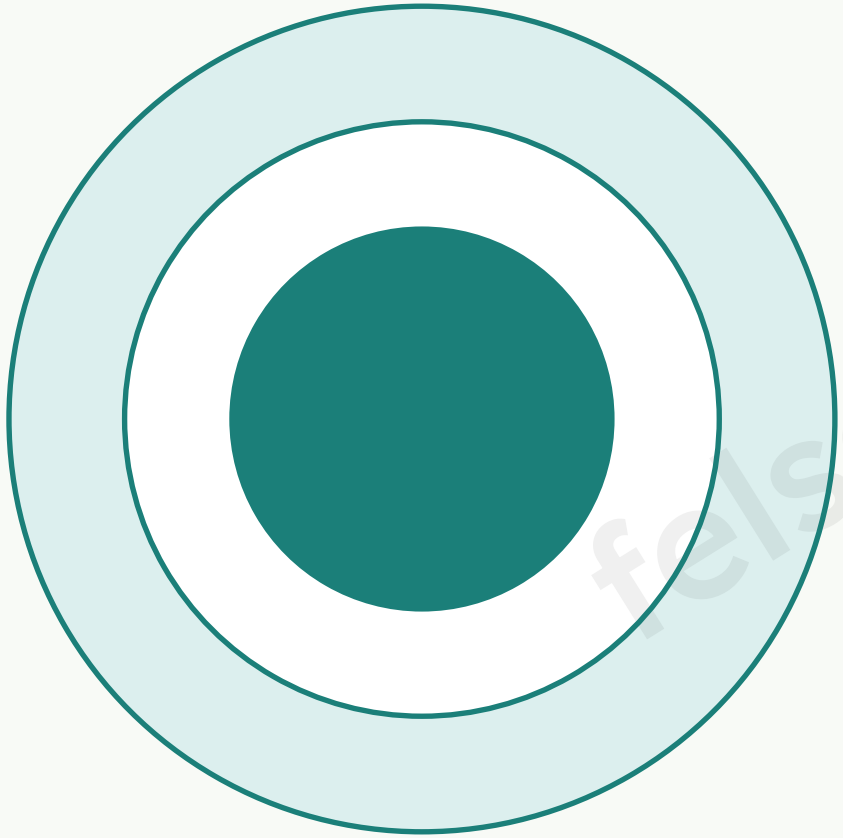
Kaynakları koruyarak yaşamı uzun vadede destekleyebilmek

Nesiller arası eşitlik

Kaynakların bugünkü ve gelecek kuşaklar arasında adil paylaşımı

felsefesinifi.com

Ahlaki çember genişledikçe sorumluluk büyür

İnsan merkezci
Yalnızca insan

Canlı merkezci
Bütün canlılar

Çevre merkezci
Canlı ve cansız bütün doğa

felsefesinifi.com

İnsan merkezci yaklaşım: Ormanı korurum, çünkü ona ihtiyacım var

İnsan merkezci yaklaşım

İnsanı diğer canlılardan değerli sayan ve doğanın değerini insana yararıyla ölçen çevre etiği görüşüdür.

Doğayı korumayı önerebilir; ama gerekçesi insanın kendi yararıdır.

felsefesinifi.com

Canlı merkezci yaklaşım: Her canlı kendi başına değerlidir

Canlı merkezci yaklaşım

İnsanla birlikte bütün canlıların kendi başına değerli olduğunu savunan çevre etiği görüşüdür.

Biyolojik çeşitlilik, insana sağladığı fayda gözetilmeden korunmalıdır.

felsefesinifi.com

Çevre merkezci yaklaşım: Sorumluluk toprağa, suya, dağa da uzanır

Çevre merkezci yaklaşım

Ahlaki sorumluluğu canlıların yanında toprak, su, dağ gibi cansız doğayı da kapsayacak biçimde genişleten görüştür.

İnsanın hükmedici üstünlüğünü reddeder; onu ekosistemin eşit bir parçası sayar.

felsefesinifi.com

İki yapı, doğaya iki farklı bakış

Gülek Boğazı, Adana

Yaban hayvanları otoyolun üstünden geçer: Türkiye'nin ilk ekolojik köprüsü.

ya da

Palm Jumeirah, Dubai

Denizin doldurulmasıyla yapılan yapay ada.

Sence hangisi hangi yaklaşıma daha yakın?

felsefesinifi.com

Derin ekoloji: Doğa insandan bağımsız olarak değerlidir

Derin ekoloji

Doğanın insandan bağımsız değerli olduğunu, insanın kendi ihtiyaçları için doğanın zenginliğini azaltmaya hakkı olmadığını savunan görüştür.

Derin ekolojiye göre gidişatı değiştirmek için yeni politikalar gerekir.

felsefesinifi.com

Fütüristik yaklaşım: Doğayı gelecek kuşaklardan ödünç aldık

Fütüristik yaklaşım

Doğayı gelecek kuşaklardan ödünç aldığımızı söyleyerek gelecek kuşakları merkeze alan görüştür.

İnsan doğanın efendisi değil, koruyucusudur; gelecek kuşaklar için bazı zevklerinden vazgeçmelidir.

felsefesinifi.com

Richard Routley'in düşünce deneyi: dünyada kalan son insan

Düşünce deneyi

Routley (1935-1996) şu durumu düşündürür: Büyük bir felaketten sonra hayatta kalan tek kişi sensin. Ormanları, gölleri, hayvanları yok edebilirsin; bundan etkilenecek tek bir insan yok.

felsefesinifi.com

Afet bilinci de çevreye karşı sorumluluğumuzun parçasıdır

Afet bilinci

Afetlerin her an olabileceğini bilip hazırlıklı olmak ve afet sonrasında canlılara yardım etmeyi sorumluluk saymaktır.

Ekosistem bozulursa insan da etkilenir; çünkü o da bu sistemin parçasıdır.

felsefesinifi.com

Felsefi metin altı adımda yazılır

1. Problemi tanımla → **2.** Kavramları yerinde kullan → **3.** Argüman kur

4. Gerekçeleri temellendir → **5.** Felsefe tarihine bağla → **6.** Dili ve düzeni gözden geçir

felsefesinifi.com

Düşün

Doğanın değeri insana sağladığı yarardan mı gelir, yoksa insan hiç olmasa da değerli midir?

felsefesinifi.com

